

GRUTTO / Foto Th. Mulder

Voorlopige resultaten broedvogeltellingen

Door Ko Zweeres

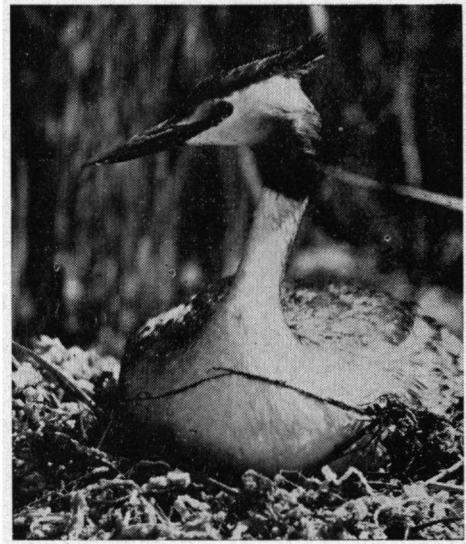
In de eerste druk van zijn fijne vogelboek „Het Vogeljaar” (waaraan ons tijdschrift zijn naam ontleent), klaagt Thijsse al over achteruitgang van de zwaluwen. Dat was in 1904, toen er nog geen sprake was van overbevolking of van chemische bestrijdingsmiddelen. Het vervelende is, dat we er geen flauwe notie van hebben, hoeveel huis- en boerenzwaluwen er toen in Nederland broedden. Dus ook niet, welke omvang de achteruitgang heeft (gehad).

Zelfs van de ooievaar, wellicht onze best „getelde” vogelsoort, weten we slechts dat er *omstreeks* 1910 *ongeveer* 500 paren waren. Zodra het om de *aantallen* aanwezige vogels gaat, blijkt onze kennis uiterst gebrekkig te zijn. Het RIVON, en voor sommige soorten ook het ITBON, doen hun uiterste best hierin verbetering te brengen. Maar hun geldmiddelen en vooral daardoor ook hun aantal medewerkers, zijn gering.

Daarom is het verblijdend dat het „Contactorgaan voor vogelstudie van de K.N.N.V.”, op initiatief van Jules Philippona, in 1966 is begonnen met het organiseren van tellingen van zes broedvogelsoorten. Dat waren: fuut, dodaars, torenvalk, grutto, huiszwaluw en geelgors. Voor de organisatie van de tellingen en de bewerking van de resultaten stelden zich per soort een of twee personen beschikbaar, die onlangs in „Natura”, het maandblad van de K.N.N.V. (maart 1967) hun voorlopige verslagen hebben uitgebracht. Daaruit blijkt allereerst dat in 1966 in het geheel ruim 570 personen én groepen aan de tellingen hebben meegewerkt. Een verrassend succes, al zou het interessant zijn te weten, hoe deze waarnemers over het land verspreid zijn, teneinde daaraan de betrouwbaarheid van het totaalbeeld te kunnen toetsen. (Er is n.l. al vaak gebleken dat „blinde plekken” op een verspreidingskaart niet alleen het gevolg zijn van het ontbreken van de getelde soort in zo'n gebied, maar ook van het ontbreken van waarnemers.) Dat ook de resultaten van het onderzoek van het „Contactorgaan” hieraan niet geheel zijn ontkomen, blijkt als we zien dat bijna 300 waarnemers hebben meegewerkt aan het onderzoek naar het voorkomen van de fuut, doch slechts 32 aan dat van de dodaars. Terecht wijzen de rapporteurs Drs. D. Dekker en M. van Herp er dan ook op, dat de 120 broedgevallen van de dodaars waarvan zij bericht kregen, stellig geen juist beeld geven van het voorkomen van deze soort in Nederland. Zo kregen zij geen gegevens over het broeden van de dodaars in Groningen, Zeeland, Noord-Brabant en Limburg. Maar in de na het gereed komen van hun rapport verschenen „Avifauna van Noord-Brabant” (waarvan de gegevens toch over het algemeen op recente, betrouwbare tellingen in het veld berusten) wordt het aantal broedparen van de dodaars in deze provincie op 250-400 geraamd! Zelfs als we het laagste getal aanhouden, méér dan het dubbele van het totaal voor Nederland, waarover Dekker en Van Herp gegevens ontvingen! Nog wel in een provincie, waar men stellig niet het grootste aantal broedende dodaarzen zou verwachten. (Hier is overigens ook sprake van een merkwaardige communicatiestoornis tussen de verzamelaars van de landelijke gegevens en de bewerkers van de Brabantse „Avifauna”.) Voor de overige vier soorten schommelt het aantal medewerkers tussen 90 (huiszwaluw) en 115 (torenvalk), met een aantal van 110 voor geelgors en grutto. Men zou hebben mogen verwachten, dat de medewerkers aan het onderzoek naar het voorkomen van de fuut tevens aandacht zouden hebben geschonken aan de dodaars, die immers op veel plaatsen in het zelfde biotoop voor komt. De voor niet zo geoevende vogelaars moeilijker herkenbaarheid van de dodaars kan ten dele het enorme verschil verklaren. Dekker en Van Herp wijzen voorts op de „heimelijker” leefwijze van de dodaars. Maar dit laatste zou toch eigenlijk alleen oorzaak mogen zijn van een groot aantal (dan wellicht onjuiste) mededelingen over het ontbreken van de dodaars. In het aantal van 32 medewerkers voor de dodaars zijn echter zowel positieve als negatieve waarnemingen begrepen. Als we nu de voorlopige cijfers wat nader gaan bekijken, wil ik er toch eerst even aan herinneren, dat in de „Avifauna van Nederland” door de

FUUT

Foto Ko Zweeres

Commissie voor de Nederlandse Avifauna van de Ned. Ornithologische Unie in 1962 toch ook wel een poging is gedaan om althans een ruwe schatting te maken van de Nederlandse vogels. Dit gebeurde door het consequente gebruik van aanduidingen als *talrijk*, *vrij talrijk*, *vrij schaars* enz., waarbij elk van deze termen een nauwkeurig omschreven betekenis heeft. Zo wil *talrijk* zeggen, dat er van een als zodanig aangeduide soort naar schatting 10.000-50.000 paren in Nederland broeden. Voor *vrij talrijk* is dat 2.500-10.000, voor *vrij schaars* 250-2.500.

Nu hebben de samenstellers van deze „Avifauna van Nederland” er al herhaaldelijk op gewezen, dat hun cijfers slechts een *poging tot benadering* zijn. De Wilde en Woldendorp (Het Vogeljaar, 1964, blz. 24 e.v.) hebben inmiddels aangetoond dat er ten aanzien van de oeverwaluw stellig sprake is geweest van *onderschatting*. In plaats van een *vrij schaarse* broedvogel (dus met 250-2.500 paren), is de oeverwaluw volgens de Wilde en Woldendorp met 15.000-40.000 paren stellig een *talrijke* (volgens de „Avifauna” 10.000-50.000 paren) soort.

De voorlopige cijfers van het „Contactorgaan” (over 1966 dus) geven voor de fuut een aantal van pl.m. 3.000 paren, wat klopt met de aanduiding *vrij talrijk* van de „Avifauna”. De dodaars laten we in dit verband beter buiten beschouwing (de „Avifauna” noemde ook deze soort *vrij talrijk*). De torenvalk werd in 1962 eveneens *vrij talrijk* genoemd, maar in mijn boekje „Vogels om ons heen” heb ik daar al *vrij schaars* van gemaakt en de 398 vermoedelijke broedparen van 1966 stemmen hier wel mee overeen. De grutto, volgens de „Avifauna” *talrijk*, blijkt hier nog bovenuit te komen en met 80.000 paren tot de categorie *zeer talrijk* te moeten worden gerekend. Voor de huiswaluw geeft het voorlopige rapport een aantal van 7.000 paren, wat met de aanduiding *vrij talrijk* zou kunnen kloppen. Voor de geelgors is nog geen schatting van het totaal

gemaakt, maar het is de vraag of deze nog tot de categorie *talrijk* mag worden gerekend, dunkt me.

Opvallend is, dat voor vier van de zes soorten Noord-Holland met de hoogste aantallen broedparen uit de bus komt: fuut (645), dodaars (37), torenvalk (94) en huiszwaluw (1695). Van de grutto zou alleen Friesland (25.000) er meer hebben, maar de 12.000 paren waarmee Noord-Holland de tweede plaats inneemt, leveren toch nog een eerste plaats op als het gaat om het gemiddelde aantal paren per 100 ha grasland, dat in Friesland 11, maar in Noord-Holland zelfs 11,3 bedraagt. (In reservaten, vooral in Noord-Holland), bedraagt het aantal broedparen zelfs wel 140 per 100 ha).

De torenvalk zou, volgens de voorlopige resultaten, in Zeeland ontbreken, maar ik vraag me af, of de Zeeuwse vogelaars dat op zich laten zitten. Voor de dodaars worden Zeeland, Noord-Brabant, Limburg en Groningen genoemd als provincies, waar geen broedparen zouden zijn. Voor Brabant gaat dit stellig niet op en ik betwijfel het ook voor Limburg. Of ook Groningen en Zeeland geen enkele broedende dodaars herbergen, moeten daar wonende vogelaars maar eens trachten uit te vinden.

Ervaring leert, dat een voorlopige publicatie van gegevens voor hen, die aanvankelijk in gebreke bleven mee te werken, vaak aanleiding is aanvullingen en correcties te sturen. Wij vertrouwen, dat dit stellig ten aanzien van de dodaars, maar toch ook voor andere soorten zal gebeuren, nu het onderzoek in 1967 wordt voortgezet. Het is bovendien uitgebreid met zes nieuwe soorten: boomvalk, ransuil, gierzwaluw, gele kwikstaart, braamsluiper en roek. (Namen en adressen dergenen die gegevens over de soorten verzamelen werden al vermeld op blz. 330 van deze jaargang).

Wij menen overigens te begrijpen, dat het de bedoeling is de tellingen van de zes soorten, waarmee in 1966 werd begonnen, in 1968 niet voort te zetten. Ik vraag me af, of dit een verstandig besluit is. Er zal natuurlijk moeten blijken, wat voortzetting van het onderzoek van deze soorten in 1967 oplevert. Voor 1966 is naar mijn gevoel, en dit is stellig niet als een verwijt bedoeld, het beeld nog allerminst betrouwbaar. Het meest volledig is het waarschijnlijk voor fuut en grutto. Voor torenvalk en huiszwaluw mogen we misschien van een benadering spreken, maar voor de geelgors en vooral voor de dodaars lijken de cijfers nog voor veel correctie vatbaar.

Zelfs al zou echter in 1967 een vrij nauwkeurige benadering van de werkelijke toestand kunnen worden verkregen, dan nog zou ik voor voortzetting willen pleiten. We weten nu wel, dat van jaar tot jaar vrij aanzienlijke schommelingen van de aantallen van een soort optreden. Dit wil echter zeggen, dat aan cijfers over de willekeurig gekozen jaren 1966 en 1967 slechts betrekkelijke waarde kan worden toegekend. Pas tellingen over een reeks van 5-10 jaar zullen een zuiver beeld geven van de gemiddelde aantallen van een soort.

Sluit men al na twee jaar de tellingen van deze soorten af, met de bedoeling om na 5 of 10 jaar nieuwe tellingen te organiseren van dezelfde soorten, dan zullen ook dan vrij willekeurige „momentopnamen” worden verkregen.

Aan vergelijkingen van cijfers over 1966 en 1967 met die over b.v. 1971 en 1972 zal maar heel betrekkelijke waarde mogen worden toegekend.

Wij beseffen dat voortzetting van tellingen over een lange reeks van jaren veel vergt van de verzamelaars/bewerkers der cijfers en ook van de veldwaarnemers. Toch zal pas jaarlijkse telling van een aantal „gidssoorten” een betrouwbaar beeld geven van daling of groei van de aantallen van deze soorten, waarvan vooral de pogingen tot behoud van de vogelstand, kunnen profiteren. Ik hoop dan ook van harte, dat het onderzoek op enigerlei wijze kan worden voortgezet. Misschien zijn jaarlijkse *landelijke* tellingen niet mogelijk. Maar dan zou men wellicht, op grond van thans beschikbaar gekomen gegevens, een aantal „proefgebieden” kunnen kiezen, waar wel jaarlijks en dan zo nauwkeurig mogelijk wordt geteld en waarvan het verloop min of meer als representatief kan worden beschouwd voor de landelijke tendens. Een dergelijke voortzetting, met van tijd tot tijd een herhaling van landelijke tellingen, zou voor de vogelbescherming van niet te schatten belang zijn.

K. Z.

(Het spijt ons hieraan te moeten toevoegen dat het maart-nummer van „Natura”, waarin de verslagen voorkomen, volledig uitverkocht is).